

Potrebno je uskladiti "vidljivu ruku" države i "nevidljivu ruku" tržišta

Riječ je o autoru koji je ostao profesionalno pošten i koji nije izgubio ljudsku dimenziju, kako to kaže Štiglic kada govori o tome kakav treba da bude intelektualac danas...

(Toma Piketi: „Kapital u 21. veku“, „Akademska knjiga“, Novi Sad, 2015, prevela s francuskog: Kristina Bojanović)

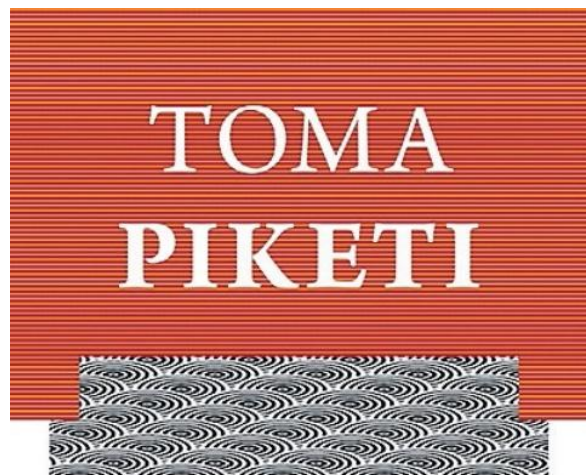
Izdavanje ove knjige izdavački je poduhvat „Akademske knjige“ iz Novog Sada, vredan čestitanja i pohvala. Ponosan sam što sam urednik ovog, kao i prethodnog dela (Dž. Stiglic „Slobodan pad“), knjiga kapitalnih vrednosti. U oceni ove knjige treba, pre svega, poći od dva pitanja: ko je pisao ovu knjigu i čime se bavi ova knjiga? Odgovor na prvo pitanje glasi: Toma Piketi (1971) je francuski ekonomist, koji je studirao ekonomiju i matematiku, i sa 22 godine doktorirao. Profesor je ekonomije na visokoj Pariskoj ekonomskoj školi, a i na prestižnom američkom Masačusetskom institutu za tehnologiju (MIT). Autor je nekoliko knjiga i brojnih članaka objavljenih u vodećim svetskim časopisima.

Knjiga „Kapital u 21. veku“ (Pariz, 2013) postala je svetski bestseller (prema New York Times-u), prevedena je na 30-ak jezika, prodana u milion i po primeraka i izazvala je velike polemike.

Krugman je u “Njujork tajmsu“ objavio kolumnu pod nazivom „Panika zbog Piketija“, u kojoj piše o strahu koji je mnoge zahvatio zbog činjenice da je Piketi argumentovano razrušio mit o tome kako su ogromna bogatstva zaslužno stečena.

Reč je o autoru koji je ostao profesionalno pošten i koji nije izgubio ljudsku dimenziju, kako to kaže nobelovac Džozef Stiglic kada govori o tome kakav treba da bude intelektualac danas.

O toj njegovoj vrlini, koja na žalost nije česta među intelektualcima, govori i činjenica da je Piketi odbio da primi Legiju časti od Fransa Olanda, u koga se razočarao jer je nakon izbora za predsednika Francuske, zaboravio na poresku politiku, za koju se zalagao u predizbornoj kampanji.

KAPITAL U XXI VEKU

Odgovor na drugo pitanje daje sam naslov knjige. Knjiga se, naime, bavi jednim od najaktuelnijih problema modernog društva - nejednakošću kao posledicom „logike kapitala“ i neoliberalnog koncepta razvoja.

Piketi i njegovi saradnici su tokom 15 godina istraživanja radili na ogromnoj ekonomskoj i društvenoj analizi, koristeći obimni statistički materijal iz razvijenih zemalja (više od 20 zemalja), u periodu koji obuhvata tri poslednja veka. U knjizi se preispituje odnos između ekonomskog razvoja i nejednakosti, koji je ustanovio čuveni ekonomista Kuznjec, pri čemu Piketi analizira ulogu države (političkih i poreskih institucija) u raspodeli bogatstva.

Knjiga se, dakle, bavi raspodelom bogatstva, i u tom smislu može se porediti sa „Bogatstvom naroda“ Adama Smita, koji se, međutim, bavio pitanjem stvaranja bogatstva.

Njegovi nalazi, do kojih je došao studioznom, sistematskom i sveobuhvatnom analizom, predstavljeni u knjizi na oko 700 strana i u četiri dela, veoma su značajni za izlazak iz ćorsokaka savremenog društva, koje se nalazi u dubokoj i svekolikoj društveno - ekonomskoj krizi (koja je, po Piketiju, posledica „ukorenjene i deplasirane ideologije neoliberalizma“).

Ovo potvrđuje primer SAD-a, čija je stopa rasta privrede od 50-ih do 80-ih godina prošlog veka (u vreme „države blagostanja“) iznosila prosečno godišnje 3,7 procenata, a od početka 80-ih do izbijanja globalne krize (u vreme neoliberalizma) prosečno godišnje manje od tri odsto.

Piketijev generalni nalaz, do koga je pre njega došao Karl Marks, je da kapital rađa ekonomske nejednakosti, te da su nejednakosti imanentne kapitalizmu kao društveno - ekonomskom sistemu. Stopa prinosa na kapital ima „prirodnu tendenciju“ da bude višestruko veća od stope privrednog rasta, što dokazuje Piketi.

To vodi ka snažnom porastu nejednakosti u društvu. Marks je u svojoj teoriji kapitala otkrio tu težnju ka „oplodnji kapitala“, ka „maksimizaciji profita“, kao posledici surove eksploatacije u kapitalizmu (eksploatacija rada i eksploatacija prirode od strane kapitala).

Za razliku od Marksa koji je izlaz video u revoluciji i u utopiji zvanj komunizam, kao i rušenju kapitalizma kao nepravednog i nehumanog društva, Piketi nudi sasvim drugačije metode rešavanja ovog problema (institucionalna, a ne vaninstitucionalna rešenja).

To su, pre svega, mere i instrumenti savremene makroekonomske politike, kojima se mora reagovati na „surove“ i neobuzdane snage tržišnog mehanizma i na njegovu „nevidljivu i neuhvatljivu ruku“. „Vidljiva ruka“ države mora da bude u skladu sa „nevidljivom rukom“ tržišta. Među njima mora da postoji balans, kako to zaključuje i ekonomista nobelovac Džozef Stiglic („Slobodan pad“).

Narušavanje balansa između te dve ključne institucije društva - tržišta i države, vodi u ekstremizam u vidu tržišnog fundamentalizma ili državnog totalitarizma. Na osnovu toga su u istoriji društva nastajala i nestajala dva koncepta razvoja: liberalni (i neoliberalni) kapitalizam i državni kapitalizam.

Iako se kritički odnosi i prema tržištu i prema državi, Piketi kaže da „veruje u tržište“, ali tržište bez korupcije, bez pohlepe, bez moći monopola. Ako hoćemo da regulišemo kapitalizam, smatra Piketi, potrebno je da imamo poverenje u demokratiju, da organizujemo fiskalne, socijalne, finansijske institucije koje će kontrolisati multifunkcionalne kompanije i finansijski kapital.

Na taj način ćemo graditi „kapitalizam sa ljudskim likom“, smatra Piketi.

Istorijski metod analize, koji primenjuje Piketi, značajan je da ne bismo ponavljali greške prošlosti. Pored toga, „što dalje gledamo u prošlost, to bolje možemo da predvidimo budućnost“, kaže Vinston Čerčil.

I drugi kvalitativni metodi analize (komparativni metod, metod analize i sinteze, indukcije i dedukcije), koje Piketi „vraća“ u ekonomiju, značajni su za donošenje vrednosnih sudova, za analizu društvenih odnosa. Piketi nas, na taj način, podseća da je ekonomija, pre svega, društvena nauka, iako se u svom modernom razvoju približila prirodnim naukama (ekonometrija, „ekofizika“).

Piketijevi vrednosni sudovi su konstruktivni, odmereni i argumentovani. „Crvena nit“ njegove studije je da kapital rađa sve veće nejednakosti i da su nejednakosti ozbiljan rizik sa kojim se suočava društvo u 21. veku, što je potvrdio i Svetski ekonomski forum u Davosu (prošle i ove godine).

Piketi, međutim, smatra da nije svaka nejednakost sama po sebi loša.

Naprotiv, određen stepen nejednakosti je poželjan u svakom društvu, jer podstiče pojedince da napreduju i to pre svega ulaganjem u obrazovanje.

Nejednakost, po njemu, nije loša u društvu koje je zasnovano na meritokratskim vrednostima, u kojem se na osnovu zasluga napreduje. Loše su druge vrste nejednakosti, koje on otkriva i na bazi empirijske građe dokazuje.

On postavlja pitanje: da li je enormno povećanje dohodaka bogatih, što se dešava u razvijenim zemljama - posebno u SAD, poslednjih nekoliko decenija, što je savremena ekonomska kriza samo dodatno pojačala, zaista posledica njihovih zasluga?